

QUADERN DE TEATRE

Jordi Coca

El teatre de Mercè Rodoreda

J oan Brossa tenia una manera molt particular de definir certes persones i algunes obres de creació. Era càustic, dur, però no hi ha dubte que sabia expressar, si més no, el seu punt de vista. De *La plaça del diamant* deia: "Saps què és *La plaça del diamant*? Doncs és *Lo que el viento se llevó*, però de barriada..." L'autora era "la tieta Rodoreda". A mi, bromes a banda, també m'ha costat sempre entrar en la narrativa rodorediana. D'una banda hi ha un fons fulletonesc que se'm fa difícil de pair, i de l'altra el tan lloat lirisme subjectiu de la seva prosa el trobo d'arrel exclusivament sentimental, tot i que sovint es tanca amb duresa. Pel que fa al teatre, encara l'he trobat menys interessant, especialment a partir del muntatge que el 1999 van fer al Teatre Nacional d' *El maniquí* que, com a Marcos Ordóñez, em va recordar el primer Gala més que no pas el teatre de l'absurd. De fet, trobo ben significatiu que el Teatre Nacional no hagi estrenat cap altre autor de la generació de Rodoreda. Ni Pedrolo, ni Espriu, ni Palau i Fabre, ni la Capmany, ni Brossa. Només Rodoreda. Deuen considerar, doncs, que teatralment parlant ella és la que més aportacions ha fet... És a causa de tot això que he llegit amb interès el llibre que Francesc Massip i Montserrat Palau dediquen al teatre de Mercè Rodoreda; volia saber si hi havia res que jo no hagués entès prou bé, si m'aportaven una visió nova que em permetés acostar-me a una autora que respecto, tot i que no forma part de les meves preferències. I la veritat és que *L'obra dramàtica de Mercè Rodoreda*, editat per Proa, ha confirmat les meves pors: el teatre de Rodoreda no és interessant, ni de lluny no és el més significatiu de la seva generació i, per tant, la tria que va fer el Nacional continua sent un misteri. En aquest sentit, Massip i Palau conclouen: "Llevat de l'insòlit *Maniquí 1*, *maniquí 2*, la resta de les seves peces és escrita pensant en el teatre comercial a l'ús en l'època de la preguerra o, fins i tot, en la represa tímida de postguerra, però, en tot cas, al marge de la renovació escènica catalana". Però també cal assenyalar que en altres moments del llibre els autors defensen el teatre rodoredià.

L'obra de Mercè Rodoreda ha estat força estudiada. Hi ha els treballs de Carme Arnau, de Mercè Ibarz, de Montserrat Casals i Maite Carrasco, de Neus Carbonell, de Maria Campillo i Marina Gustà, entre molts altres. Però faltava un apropament a la seva producció per a l'escena des de l'òptica d'algú que es moguéssin còmodament en els referents del teatre del segle XX. Faltava una lectura del teatre rodoredià que ens acostés amb detall a cada una de les seves obres, que les estudiés tant des del punt de vista estructural com temàtic, i que ens fes veure clarament el repertori de temes, personatges, recursos i motius recurrents en el seu teatre. Ni que fos només per això el treball de Montserrat Palau i Francesc Massip ja és exemplar. Però, a més, ens permet viatjar dels primers

Nou estudi estructural i temàtic de l'obra dramàtica de Mercè Rodoreda

contactes infantils que Rodoreda va tenir amb el teatre amateur fins a la recepció de les seves obres, passant per una anàlisi detallada de cada una de les peces tot tenint en compte els diversos originals que l'autora va deixar, en estats diferents d'elaboració. Per si això fos poca cosa, *L'obra dramàtica de Mercè Rodoreda* relaciona els textos escènics amb les elaboracions novel·lístiques que Rodoreda va fer dels mateixos temes –és el cas d' *Un dia*, germen de la novella *Mirall trencat* –i remarca els paral·lelismes entre alguns contes i determinats moments del seu teatre. Els autors també ens mostren el paper determinant que va tenir Araceli Bruch i el grup teatral Bruixes de dol, en el procés de fer possible les primeres estrenes de Rodoreda, començant per l'adaptació de diversos contes que Araceli Bruch va fer amb el títol *La sala de nines*, estrenada el 4 de juny del 1979 al Teatre Romea. Després va venir l'estrena de *L'Hostal de les tres Camèlies* en el XII Festival de Sitges, que no va plaure gairebé ningú. Malgrat tot, la iniciativa de Bruixes de dol va tenir un ampli ressò i a partir del 1981 són diversos els col·lectius teatrals que s'acosten a la narrativa curta de l'autora per adaptar-la a l'escena. Fins que,

posteriorment, directors com ara Calixt Bieito, Mario Gas, o Pere Planella estrenen algunes de les seves peces dramàtiques. Tal com documenten Massip i Palau, tret del muntatge que Mario Gas va fer de *La senyora Florentina i el seu amor Homer*, al Teatre Romea el 21 d'octubre del 1993, la resta van ser poc apreciades.

NINES I FLORS

Estem davant d'un llibre, doncs, que és alhora moltes coses: recorregut gairebé biogràfic de Rodoreda agafant com a eix el seu interès pel teatre; crònica de les primeres impressions que la seva escriptura escènica provocava tant en el seu editor com en un cercle íntim d'amics; anàlisi de la complicada evolució dels projectes escènics, que, tal com passa en la seva narrativa, van ser continuament reelaborats; anàlisi dels textos, i una constància detallada de les estrenes i del ressò crític. De tot plegat, el més atractiu i el més útil –en un país amb tantes mancances d'anàlisis dramàtiques– és l'apropament minuciós que els autors fan a la producció escènica de Mercè Rodoreda. En aquest sentit llegim, per exemple: "*Mirall trencat* és una novella més madura, més elaborada i més reeixida que el

seu germen *Un dia*, tot i que comparten situacions i personatges. A pesar que l'obra no arriba a la poètica i la maduresa literària de *Mirall trencat*, és el drama més complex de tot el teatre rodoredià, complexitat i ambició que no és compensada per una resolució escènica eficaç, ja que es tracta d'una obra molt cinematogràfica i narrativa". I cito aquest fragment perquè ens posa en situació per entendre els déficits teatrals de Rodoreda.

Tot i que Rodoreda va anar força al teatre durant els anys d'exili, el cert és que mai no va semblar entendre els camins diversos de la dramàtica del segle XX. En el fons el que a ella li agradava era la narrativa de Katherine Mansfield i el cinema. És veritat, tal com assenyala Carme Arnau i ens recorden Massip i Palau, que "en la seva narrativa, Mercè Rodoreda se serveix de tècniques behavioristes, en què els personatges parlen per si sols, ben a prop de les tècniques dramàtiques". També és veritat que el món rodoredià pot arribar a semblar-nos proper en els motius i en la temàtica de fons a les propostes de Txèkhov; "Com Txèkhov i Mansfield, Rodoreda fa servir la contenció expressiva i un estil impressionista", segons ens recorden els autors de l'estudi. I és igualment cert que la condició humana que ens mostra Rodoreda és tan desesperadament buida i "guaitant en l'abisme" com Sartre. Forçant una mica més la cosa també podem admetre que, en petit, Rodoreda coincideix amb el gran Shakespeare a veure el món com un teatre, com una funció, en un terme "més barceloní i menestral, més de sala i alcova, més de tragicomèdia i melodrames quotidians", tal com ens diuen Massip i Palau. Però..., Rodoreda no és ni de lluny Shakespeare, ni Sartre, ni Txèkhov. Tot queda en un món sentimental i certament dur i amarg, sovint ple de crueltats i injustícies (especialment per a les dones), que no s'acaba de resoldre escènica. I no perquè a les seves provatures teatrals hi hagi molta o poca acció, sinó perquè el model de fons que sembla dominar l'autora ve marcada per l'empremta del pitjor model dramàtic català de la preguerra, aquell que, potser sí, ho acabava reduint tot a una qüestió de barriada... Hi ha l'obra *Maniquí 1*, *maniquí 2*, se'm dirà. Doncs sí, però tampoc. L'absurdisme està massa simbolitzat i tot esdevé perfectament previsible.

És una llàstima que Rodoreda no arribés a resoldre prou les seves provatures escèniques. En el seu món hi ha ingredients suficients per donar peu a textos d'entitat: la crueltat en primer lloc, i després aquesta mena de dona sotmesa que manté la força interna fins al punt d'arribar a la bogeria, i els jardins, les cases envoltades de flors, poblades d'àngels i de records... Qui vulgui conèixer a fons les possibilitats i el fracàs del teatre de Rodoreda ara té una eina excel·lent per fer-ho: només li cal llegir *L'obra dramàtica de Mercè Rodoreda*, de Francesc Massip i Montserrat Palau.